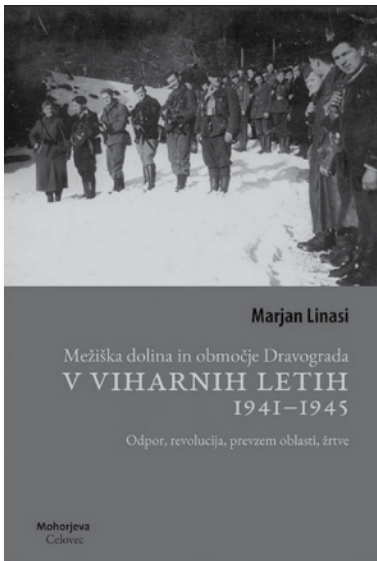

Tatić je v knjigi spregovoril tudi o podeljevanju častnega meščanstva v mnogih hrvaških mestih pa tudi v Ljubljani (1915). Ljubljano omenja celo na prvem mestu v razdelku o podeljevanjih častnega meščanstva. Najbrž pa ne bi bilo odveč omeniti, da so mu na zahtevo istega župana, dr. Ivana Tavčarja, ki mu je častno meščanstvo podelil, 24. junija 1919 to tudi odvzeli. »Uradni« razlog je bil, da nima stalnega bivališča v Ljubljani, resnični razlogi pa so bili politični. Tako je Boroević bil edini častni meščan v zgodovini Ljubljane, ki so mu odvzeli častno meščanstvo. To mu je bilo povrnjeno na seji mestnega sveta Ljubljane 22. junija 2009.

Naj tole moje rahlo kritično in morda za koga predolgo in drobnjakarsko pisanje zaključim s čestitko avtorju za opravljeno delo. Njegova knjiga bo zagotovo postala eno preferenčnih zgodovinospisnih del, vsaj v državah nekdanje skupne države, če ne širše. Škoda je le za zamujeno priložnost, da bi v svoja dognanja obširnejše vnesel tudi spoznanja slovenskega zgodovinospisja in jih primerjal. Končno gre za zgodovinsko osebnost, ki je zaznamovala hrvaško in tudi slovensko zgodovino.

Če pa se bo kolega Tatić odločil in vseeno vzel v roke publikacijo, ki sva jo o maršalu Svetozarju Boroeviću de Bojni napisala s kolegom Repetom, naj ga že vnaprej opozorim na tiskarskega škrate, ki se je prikradel v moj del besedila: visoki uradnik madžarskega obrambnega ministrstva, ki si je dopisoval z Boroevićem, se piše Franz von Bolgar, tako kot je zapisano v Tatićevem delu, in ne Franz von Volgar!

Dušan Nečak

**Marjan Linasi, Mežiška dolina
in območje Dravograda
v viharnih letih 1941–1945:
partizanski odpor, revolucija,
prevzem oblasti, žrtve.**

Celovec: Mohorjeva založba,
2019, 720 strani

Dr. Marjan Linasi je slovenski (zgodovinospisni) javnosti znan kot plodovit preučevalec druge svetovne vojne na področju Koroške, v slovenskem in avstrijskem delu. Pri celovski Mohorjevi založbi je izšlo njegovo najnovejše delo, ki se nanaša na dogodke neposredno pred drugo svetovno vojno, med njo in po njej v Mežiški dolini in Dravogradu.

Raziskovano območje je bilo zaradi industrijskih obratov (predvsem rudnika svinca in cinka) pomembno že v času Avstro-Ogrske, zaradi česar je bilo tu prisotno

(tudi) nemško prebivalstvo. V Kraljevini SHS/Jugoslaviji je bilo območje gospodarsko prizadeto (predvsem zaradi izgube neposredne železniške povezave z Mariborom), kar je vplivalo tudi na razvoj komunistične partije.

S koncem aprilske vojne je Nemčija okupirala tudi to področje, pri čemer so pomembno vlogo dobili pripadniki nemške manjšine, ki so predstavljali okoli deset odstotkov prebivalstva, in tudi Slovenci, ki so sprejeli nemško okupacijo. Partizanski odpor se je tudi tu začel šele po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo junija 1941, s čimer se je prekinilo dotedanje sodelovanje med nacisti in komunisti, na globalni in lokalni ravni.

Partizansko delovanje v Koroški se je tako začelo pozneje kot v Gorenjski (s katero je bila Koroška povezana v okupacijski administraciji kot del »Zasedenega območja Koroške in Kranjske«), pri čemer se začetek stalno prisotnega odpora uvršča šele v november 1942. Geografske značilnosti raziskanega območja in prisotnost okupacijskih sil so tudi onemogočale večjo mobilnost partizanskih enot s sosednjih območij, kot se je to dogajalo v preostalem delu okupirane Slovenije.

Avtor temeljito obdela prve odporniške formacije v letih 1941 in 1942, ki so pozneje narasle v Prvi štajerski bataljon in nato še Kranjčev bataljon 2. grupe odredov, ki je sem prišel poleti 1942. Posveti se tudi razvoju okrožnega komiteja Komunistične partije Slovenije za koroško okrožje (in tudi za mežiško okrožje) ter nastanku prve lokalne partizanske enote pozimi 1942 – Koroške čete. Poleg pregleda uporniških akcij in okupatorjevih ukrepov avtor razloži tudi vpliv t. i. »pohorske afere« (usmrtitve več partizanov, obtoženih, da so plavogardistični vrinjenci) na nadaljnji razvoj NOB na področju (Spodnje) Štajerske in predvsem Koroške. Predstavljeno je tudi delovanje Osvobodilne fronte, Zveze komunistične mladine in Zveze slovenske mladine, Delavske enotnosti, ter Varnostno-obveščevalne službe.

Marca 1943 je četa prerasla v Koroški bataljon, ki je nadaljeval boj proti okupatorjem (in doživel tudi večje izgube), dokler ni bil februarja 1944 ustanovljen Vzhodnokoroški odred. Na področju odreda sta občasno delovala tudi partizanska 14. divizija oziroma njene posamične enote in Lackov odred, kar avtor prav tako opiše.

Posebej analizira delovanje partizanskih služb in specifičnih aktivnosti, kot so kulturno delovanje med partizani in civilnim prebivalstvom, partizanska saniteta, tisk, prisotnost kurirske in radijske komunikacijske mreže, gospodarske dejavnosti in oskrba, ter Varnostno-obveščevalne službe. V nadaljevanju se posveti tudi partizanski represiji (od delovanja partizanskega sodstva do likvidacij in drugih povračilnih ukrepov proti nasprotnikom) ter zločinom okupatorja nad civilnim prebivalstvom. Samostojno poglavje je namenjeno pregledu konca druge svetovne vojne na tem območju. Na primeru Leš avtor prikaže tudi neposredne vojne dogodke, skupaj z aretacijami nasprotnikov, ki so ostali (veliko domačinov se je predhodno umaknilo z umikajočimi se nemškimi silami), ter njihovimi usmrtitvami v množičnih grobiščih. Pri tem tudi poimensko navede žrtve in likvidatorje iz partizanskih vrst.

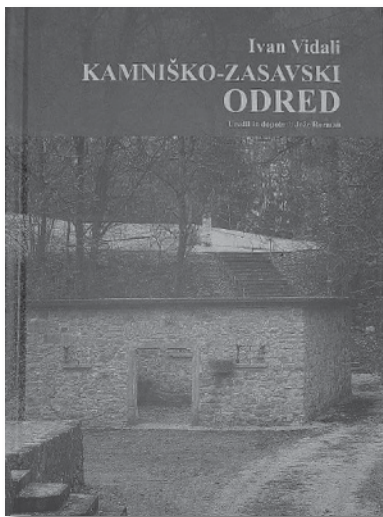
Zaradi druge svetovne vojne (in povojnih usmrtitev) je po sedaj znanih podatkih umrlo najmanj 1132 predvojnih prebivalcev oziroma 5,95 odstotka, ocenjuje Linasi. Tretjino žrtev je povzročil okupator med civilnim prebivalstvom, slabo četrtno žrtev

predstavljajo padli oziroma umrli partizani, medtem ko je 22 odstotkov žrtev padlo med služenjem v okupatorjevih (para)vojaških formacijah. Po vojni je avtor naštel 133 žrtev (oziroma dobrih 11 odstotkov).

Na koncu avtor našteje tudi oblike partizanskega delovanja na tem območju, pri čemer zabeleži »najmanj 275 vojnih dogodkov (brez požigov poleti 1942 in brez večine likvidacij ter brez bojev po končani vojni)«. Našteje 41 diverzij na industrijsko-energetske obrate, 60 diverzij na komunikacijske povezave, 116 neposrednih spopadov, 11 zased, 18 napadov na postojanke oziroma naselbine, 8 večjih mobilizacijskih akcij in 15 večjih oskrbovalnih akcij, nekajdnevne frontalne bojne spopade v avgustu 1944 in štiri primere požigov oziroma miniranja planinskih koč in občinskega urada. Zaradi partizanskih akcij avtor ocenjuje, da je na strani okupatorja padlo najmanj 112 pripadnikov (oziroma podpornikov), medtem ko je na tem območju padlo najmanj 200 partizanov. Posledično »dobimo razmerje nekoliko manj kot 1 : 2, torej sta na enega padlega aktivnega pripadnika okupacijskega aparata padla dva partizana«. Knjigo zaključuje poimenski seznam žrtev na območju Mežiške doline in Dravograda, pri čemer so žrtve razporejene v številne skupine glede na njihov status oziroma vzrok smrti.

Avtor je z dotičnim delom nedvomno nadgradil dosedANJI zgodovinopisni korpus del o tem delu Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej. Malce zahtevnejši bralci bi morebiti želeli še malo bolj sistematične oziroma poglobljene predstavitve okupatorjevih (para)vojaških formacij, ki so (stalno) delovale na tem področju, ter kazalo ali kazala enot, organizacij, krajev itd., ki bi olajšala iskanje po obsežnem delu.

Klemen Kocjančič

**Ivan Vidali in Jože Rozman, ur.,
Kamniško-zasavski odred.**

Domžale: samozaložba, 2018,
424 strani

V samozaložbi je leta 2018 izšla monografija o Kamniško-zasavskemu odredu, enem izmed odredov, ki do sedaj ni bil predmet večjih zgodovinopisnih del, kljub njegovemu pomenu med drugo svetovno vojno. Jedro knjige predstavlja rokopis o odredovi zgodovini, ki ga je leta 1989 napisal prof. Ivan Vidali (1923–1990), nato pa ga je od leta 2015 urejeval in nadgrajeval Jože Rozman, profesor sociologije in univerzitetni diplomirani politolog obramboslovec.